

Szabolcs szlovákiai magyar középiskolások és pedagógusjelöltek körében végzett kutatások tanulságait tárja az olvasók elé. Következtetéseit egy országos szintű próbamérés feladatlapjaira, egy kutatótársával összeállított tollbamondásra, valamint középiskolások és tanárjelöltek helyesírásról megfogalmazott attitűdjeinek a tanulmányozására alapozta. Noha a szlovákiai magyar tannyelvű középiskolák tanterve direkt módon egyetlen órát sem irányoz elő a helyesírási készség fejlesztésére, a vizsgálatba bevont adatközlői hozzávetőlegesen minden csoportban a várakozásoknak megfelelően teljesítettek.

Takács Judit *A finn helyesírásról magyar szemmel* című írásának első részében vázlatos áttekintést nyújt a kortárs finn helyesírásról és annak előzményeiről. Külön is kitér az alapelvekre. Külön fejezetben foglalkozik a finn helyesíráshoz kapcsolódó kiadványokkal. Összegzésében arra a megállapításra jut, hogy a magyarhoz képest a finn megengedőbb. Arra is ráirányítja a figyelmet, hogy a finn diákok iskolai produktumainak értékelésekor különbséget tesznek „a véletlenül becsúszott hibák, elírások és helyesírási hibák között” (287).

Vörös Ferenc

ELTE BDPK

Magyar Nyelvtudományi Tanszék

Hegedűs Rita: Magyar nyelvtan. Formák, funkciók, összefüggések. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2019. 559 lap

Örvendetes, hogy tizenöt év elteltével a Tinta Könyvkiadó gondozásában ismét megjelent Hegedűs Rita (először 2004-ben kiadott) *Magyar nyelvtan. Formák, funkciók, összefüggések* című könyvének bővített, átdogozott kiadása. Az első kiadás példányai gyorsan elfogytak a könyvesboltok polcairól. Később mindhiába kerestük a könyvkereskedésekben, éveken keresztül nem lehetett hozzájutni ehhez a – különösen a magyar mint idegen nyelv tanárok számára – pótolhatatlannak tűnő, újszerű szemléletű, pedagógiai célú nyelvreíráshoz. Keresettségére, népszerűségére mi sem utal jobban, mint az a – magától a szerzőtől származó – információ, hogy időközben már a könyvtárakban sem igen lehet megtalálni az első kiadás példányait, mert a buzgó érdeklődők már a könyvtári példányokat is eltulajdonították...

A 2004-ben kiadott kötet a Tinta Könyvkiadó „Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához” című sorozatának XXIX. részeként látott napvilágot, az újabb, 2019-es nyelvtan pedig „A magyar nyelv kézikönyvei” sorozat XXXI. tagjaként jelent meg. Máris engedtessek meg egy rövid kritikai megjegyzés a recenzenstől: az azonos című, azonos tartalmú nagy fejezetekből (1. Formák, 2. Funkciók, 3. Összefüggések) álló, hasonló formátumú és színű kötetek megkülönböztetése, illetőleg a rájuk való hivatkozás kissé nehézkesnek tűnik, a 2019-es újabb kötet címében – megítélésem szerint – indokolt lett volna némi változtatást végrehajtani.

A szerző, Hegedűs Rita az idegen anyanyelvűek magyar nyelvre tanításának jól ismert és elismert szakembere. Sok évtizedes tanári gyakorlattal rendelkezik a magyar mint idegen nyelv (MID) oktatásának a területén: közel harminc évig oktatott az ELTE Magyar Nyelvi Lektorátusán, egyrészt MID-tanárként, másrészt a MID-tanárképzés nyelvésztanáráként, emellett tanított a Pécsi Tudományegyetemen, a Károli Gáspár Református Egyetemen és a berlini Humboldt Egyetemen is. Ma a nyelvviskolákban, egyetemi oktatóhelyeken itthon és külföldön oktató MID-tanárok tekintélyes részét ő vezette be a szakma elméletébe és gyakorlatába.

A *Magyar nyelvtan. Formák, funkciók, összefüggések* (2019) című új grammatika egyrészt a legújabb nyelvelméleti modellek és módszerek figyelembevételével íródott, másrészt okos és érdeklődő diákokkal folytatott három évtizedes együttműködés, együttgondolkodás eredményeként született meg. Hegedűs Rita – gyakran a magyart idegen nyelvként tanuló diákok inspiráló kérdéseiből, esetenkénti hibás írásbeli vagy szóbeli megnyilatkozásaiból kiindulva – arra törekszik, hogy a nem anyanyelvi beszélő külső perspektívájából írja le a magyar nyelv állandóan mozgásban lévő, a világot sajátos nyelvi eszközökkel leképező rendszerét és annak működését. Kissé meglepőnek tűnik, hogy a szerző – a külső (nem anyanyelvi) szemléletmód hangsúlyozása ellenére – nyelvtanát nemcsak magyar mint idegen nyelv tanároknak, hanem anyanyelvi magyartanároknak, magyar anyanyelvű idegennyelv-szakos tanároknak, valamint fordítóknak is ajánlja (8), ugyanis a magyar nyelvtan taní-

tásának szempontjai a magyarnak idegen nyelvként való tanításában (részben) eltérő, de legalábbis sajátos követelményeket támasztanak a nyelvreírással szemben: a mondat- és szövegalkotásra készülő nyelvtanulók egzakt szabályokat, pontos listákat, egyértelmű útbaigazításokat várnak el nyelvünk működésének rejtett összefüggéseivel kapcsolatban. Egy MID-oktatásban használandó grammatikának elsősorban valóban azokra a problémákra kell kitérnie, amelyek a magyart idegen nyelvként tanuló hallgatók számára a legfőbb nehézséget jelentik. A MID-ben például a lexémák hatékony elsajátításához valóban hasznos információ (egyszeresmind követendő módszer) a főnevek és az igék alapalakjainak (az egyes számú alany- és tárgy esetnek, a többes számú alanyesetnek és az E/3. birtokos személyjeles formának, illetve a kijelentő mód, a jelen idő E/3., a múlt idő E/1. és E/3., valamint a kötőmód E/2. alakjának) a bevétele (28). A településnevek toldalékolásával kapcsolatos táblázat (282) ugyancsak fontos tudnivalókat közöl egy magyarul tanuló külföldi számára, hiszen a településnevek toldalékolása sem egyszerű a magyarban (vö. *Debrecen-ben*, *Eger-ben*, de *Pest-en*, *Hajdúszoboszló-n*, illetve *Pécs-ett ~ Pécs-en* és *Kolozsvár-t ~ Kolozsvár-ott ~ Kolozsvár-on*), a magyar anyanyelvűek számára mindezek az információk azonban feleslegesnek tűnhetnek, hiszen számunkra a nyelv működése evidens, anyanyelvi kompetenciánk, grammatikai tudásunk birtokában létre tudjuk hozni a megfelelő (grammatikus) formákat. Természetesen a *Magyar nyelvtan* új-fajta megközelítésmódja, friss szemléletmódja termékenyítőleg hathat az anyanyelvtanítás (sokszor) unalmas, normatív gyakorlatára is. Hegedűs elfogadhatatlannak tartja a hagyományos, kizárólag anyanyelvi szempontokat figyelembe vevő nyelvi kategorizálást, amely figyelmen kívül hagyja a nyelvek közötti funkcionális egyezéseket (és különbségeket), így nem tudja láttatni az univerzális jelenségeket. A *Magyar nyelvtan* (2019) éppen azért (is) számít újszerűnek, mert átjárást kíván teremteni az anyanyelv és az idegen nyelvek között, leírásaiban, elemzéseiben lehetővé kívánja tenni az egybevetést a sajátos szerkezetű magyar és a tőle tipológiailag sok tekintetben (nagyon) eltérő indoeurópai idegen nyelvek között, és természetesen az is célja, hogy az anyanyelvi beszélőket is tudatos nyelvhasználóvá formálja.

Minden tudományos kutatás valamilyen talány megfejtésére irányul. A nyelv működésének feltárása, a tudományos probléma megoldásának folyamata közben tapasztalt izgalom Hegedűst is leginkább a rejtvényfejtésre, a társasjátékokra emlékezteti: „egyrészt meg kell fejteni, hogy az adott nyelvi megnyilatkozás elemei milyen információt hordoznak – azaz mi a jelentésük, funkciójuk –, másrészt fel kell ismerni az adott részrendszer formális szabályait” (17). Hegedűs a nyelvi formákat mindig funkciójukra való tekintettel és a nyelvhasználatra vonatkoztatva igyekszik meghatározni. Szembefordul a magyar mint anyanyelv- és a magyar mint idegennyelv-oktatás korábbi gyakorlatával, amely a nyelvtani formát részesítette előnyben a funkcióval szemben, és egy formát többnyire egy (tipikus) funkcióval társított. Ehelyett a nyelvi jelenségek funkcióit, pragmatikai, szemantikai összetevőit állítja előtérbe, hogy a grammatikai kategóriák formális, atomizált rendszere helyett a nyelvhasználat, a nyelvi funkciók szerves egységét alakítsa ki. A vizsgálódás kiindulópontja a tartalom, amelynek a nyelvben valamilyen (egy vagy többféle) formát lehet találni. A funkcionális nyelvreírásban a grammatikai szabályok (amelyeket a megfigyelt tendenciák alapján mindig utólag állítanak fel a tényleges nyelvhasználatból kiindulva) csak irányt mutatnak, tendenciákat jelölnek ki az adott nyelv működésének a megértéséhez; az állandó változásban lévő nyelvtani kategóriák létrehozása sohasem célja, inkább csak segédeszköze a nyelvreírásnak. Hegedűs krédója: a száraz, sokszor idejétmúlt normatív szabályok befűláztatása helyett érdekesebb nyelvi felfedezőutakra indulni a diákokkal, hogy megismerjék a rendszer elemeit és azok összefüggéseit, valamint a használat szabályait. Mindebből nyilvánvalónak tűnik, hogy az újabb *Magyar nyelvtan* is alapvetően funkcionális háttérű, a gyakorlati szempontokat, az érthetőséget és a taníthatóságot előtérbe helyező grammatika, jóllehet a szerző – bevallottan – esetenként más nyelvészeti irányzat eredményeit is igyekszik felhasználni, ha azokkal előbbre jut a nyelv megismerésében, vállalva az eklektizmus lehetséges vádját is (7).

A 2004-es és a 2019-es kiadást kézben tartva első látásra az tűnik szembe, hogy a 332 oldalas első kiadás terjedelme több mint másfélszeresére (168%-ra, 559 oldalra) duzzadt: a *I. Formák* fejezet 146 oldalról 247 oldalra (101 oldalal), a *II. Funkciók* fejezet 64 oldalról 140 oldalra (76 oldalal), a *III. Összefüggések* rész pedig 92 oldalról 126 oldalra (34 oldalal) gyarapodott.

1. A hagyományos grammatikai leírásokhoz legközelebb álló *Formák* című I. részben (17–264) a magyar nyelv formái jellegzetességeinek explicit leírását kapjuk. A lexikai és a grammatikai eszközöket természetesen le lehet írni a forma oldaláról, de egy funkcionális szemléletű grammatikában mindez elégtelennek tűnik, hiszen nagyon kevés információt ad magának a nyelvnek a működésről. A fejezet tárgyalásának újszerűségét abban látom, hogy Hegedűs itt sem választja el a formát és a funkciót, nem különíti el a rendszer egyes szintjeit, nála a leírás sohasem „statikus, hanem dinamikus: a súlypont átkerül az állapotról a változásra, az eredmény explicit leírásáról a folyamat explicit megragadására” (17).

Ebben a fejezetben (az I.1. Bevezetőt követően) a következő témákról olvashatunk: I.2. A nyelv elemei. Szavak, szófajok, beszédrészek, I.3. Szókincs bővítés, I.4. A változások melegágya: a nyelv hangzóoldala, I.5. Egy kis morfofonológia, I.6. A névszók alaktana, I.7. Az ige alaktana, I.8. Mit takarnak a formák? Dióhéjban a szerkezetéről, I.9. Az igenevek, I.10. A határozói funkciójú elemek, I.11. A névmások, I.12. A viszonyjelölő szófajok: a viszonszó, I.13. A mondat alaktana, I.14. Mit állít az állítmány, mit jelez a jelző?, I.15. Az összetett mondatok. A szerző tehát tárgyal benne fonológiai, morfológiai, morfofonológiai, lexikológiai, szófajtan és mondattani kérdéseket, ám mintha a fejezet nélkülöznél a logikai megfontolást, a megszerkesztettséget: véletlenszerűnek tűnő, szokatlan sorrendben kerülnek elő ezek az egyébként szépen egymásra épülő és egymásból építkező grammatikai részrendszerek. Nem szabad elhallgatnom, hogy meglehetősen sok tévedést találtam ebben a fejezetben, különösen a szóképzés rendszerének a leírásában: a névszó- és az ige-képzők és funkcióik bemutatása ötletszerűnek tűnik, nem különülnek el egymástól a MID-tanításban fontosnak számító produktív és gyakori képzők az improduktív és ritka képzőktől. A szóképzés rendszerét is hasznos lett volna táblázat(ok)ban összegezni és bemutatásukban tudatosan törekedni az alaki és funkcionális összefüggések láttatására. A képzők tárgyalásának elméleti szempontrendszerét (35) jónak tartom, de nem minden esetben sikerült megvalósítani a képzőknek a leírt szempontok szerinti következetes és precíz bemutatását. A toldalékmorféma-változatok értelmezésében sem mindenben értek egyet a szerzővel, például a középfok jelének – ismereteim szerint – nincs *-ább/-ébb* variánsa, aztán az *-ék* toldalékmorfémát az általam ismert leíró grammatikák a jelmorfémák között tartják számon (a heterogén/asszociatív többes szám jele), a felszólító mód kötőmódként való értelmezése is félrevezető (nonszensz: mit köt és mihez?): célszerűbb lenne talán a *-j* jeles igealakok funkcióit értelmezni.

Az az érzésem, mintha ez a fejezet tényleg „kínkeserves rabszolgamunka” eredményeként született volna meg (maga a szerző nyilatkozott így a *Könyv7* című folyóirat oldalán megjelent, a Tinta Könyvkiadó igazgatójával folytatott beszélgetésben, www.konyv7.hu). Itt érzem leginkább hátrányát annak, hogy Hegedűs Rita egyedüli szerzőként (kutatóközösség, alkotótársak nélkül) vállalkozott ennek a nagy terjedelmű, átfogó grammatikának a megírására. Kétségtelen, hogy az egy-személyes vállalkozásoknak vannak előnyei, de egy ilyen grandiózus vállalkozás esetén nagyobb az esetleges tévedés kockázata. Ebben az esetben – a leíró grammatika különböző részterületeiben jártas – szerzőtársakkal való szoros szakmai együttműködés sok tekintetben hasznos lett volna.

2. A II. rész (*Funkciók*) a leíró nyelvészeti tudást és a leíró nyelvészet eszköztárát felhasználva a nyelv dinamikus rendszerét igyekszik megragadni: a szerző a nyelvhasználat funkcionális kategóriáit úgy igyekszik megfogalmazni, hogy „azok segítségével a nyelvhasználatban megnyilvánuló nyelvi logika, a rendszerszerűség világossá váljék; egyúttal összemérhető, összevethető legyen más nyelvek hasonló rendszerével” (271). Mivel elsősorban arra kíváncsi, hogy a magyar nyelv hogyan ragadja meg, és hogyan önti formába a valóságot, ezért azoknak a – nyelv különböző szintjeihez tartozó – formáknak, nyelvi (lexikai és grammatikai) eszközöknek az összegyűjtésére és bemutatására vállalkozik, amelyek egy-egy grammatikai, szemantikai, logikai és pragmatikai funkció megjelenítésére alkalmasak, lehetőséget nyújtva a valóság minél árnyaltabb kifejezésére. Újszerű a különböző funkcionális kategóriáknak a bühleri háromdimenziós kommunikációs modellben (ábrázolás, kifejezés felhívás) történő csoportosítása és értelmezése.

A szerző a 2004-es kiadásban tizennégy grammatikai, pragmatikai funkciót mutat be és elemez, ehhez képest a 2019-es grammatika hat új funkció bevezetésével bővült (tehát összesen húsz funkció bemutatására kerül sort). Az új témák a következők: az egzisztencia kifejezése a magyarban (II.5.), a megszólítás (II.11.), a pragmatikai tudatosság (II.15.), a függő beszéd (II.17.) a deikti-

kus funkció (II.20.) és a kapcsolattartó elemek (II.21.). Elsősorban tehát a bühleri felhíváscsoport bővült újabb elemekkel (pl. függő beszéd), illetőleg a kommunikációs funkciók, elsősorban a társalgás fenntartását szolgáló nyelvi kifejezőeszközök (pl. megszólítás, kapcsolattartó elemek) vizsgálata került a szerző érdeklődésének a középpontjába. Az alfejezetek címéül választott, népdalokból, közmondásokból, slágerszövegekből, szépirodalmi alkotásokból stb. vett sorok hatáson vezetik be az olvasót a vizsgálandó témába/jelenségbe. A fejezetek nagy része mintaszerűen, rendkívül aprólékosan, a legapróbb részletekre is kiterjedő precizitással lett feldolgozva. Ez a fejezet igazán a MID oktatóinak és diákjainak készült. A bemutatott funkciók (pl. 'hely', 'idő', 'birtoklás', 'összehasonlítás', 'ellentét') általában sokszínűek, különféle nyelvi síkokon jelennek meg, a nyelvi rendszer különböző szintjein reprezentálódnak. A fejezetek bemutatják a gazdag formai eszköztárat, rámutatnak a diskurzusban kulcsszerepet játszó árnyalatok közötti különbségekre, megfogalmazzák a szabályokat, és bemutatják a hibaanalízis eredményeképpen feltárt buktatókat is. A tényeket és összefüggéseket tanító szándékkal, érthető nyelven, lényegre törően közvetíti. A száraznak egyáltalán nem nevezhető tényszerű leírásokba a szerző gyakran csempész bele humort, például humoros példákon keresztül mutat rá az úriember megszólítás tarthatatlanságára bizonyos szituációkban (*A képen látható úriember három baltacsapással megölte feleségét* [361]).

A *Figyelem* kezdetű rovat nyelvtanárok és nyelvtanulók számára írt megjegyzéseit nagyon hasznos útbaigazításoknak tartom, amelyek rámutatnak a gyakori, tipikusnak számító hibák okára, forrására, és a grammatikus formák létrehozását megkönnyítendő okos magyarázatokkal szolgálnak. A szerzőnek általam fenntartással kezelt kijelentései általában grammatikai felfogásbeli különbségekre vezethetők vissza (az én értelmezésemben például a személytelenségnek semmiképpen nem szinonimája a passzivitás, a kötőmód, a segédige), de ezek talán részletkérdések.

3. A grammatika III. része (*Összefüggések*) – a szerző megítélése szerint – „a legelvontabb, legéletibb és látszólag a legkevesebb »azonnal hasznosítható« szabályt és fogást tartalmazza” (419). Ez a fejezet elsősorban a magyart cél-, forrás- vagy anyanyelvként oktató tanárok számára készült, és azokra a szélesebb összefüggésekre, sajátosságokra kíván rámutatni (pl. a mód, idő, aspektus kategóriái közötti szoros összefüggésre vagy a tematikus szerepek és a grammatikai esetek közötti összefüggésekre), amelyek egyrészt a magyar nyelvet különlegessé tehetik (az idegen ajkúak számára), másrészt elengedhetetlenül fontos információkkal látják el a nyelv teljességét megismerni akaró és a magyar nyelvet hitelesen és magabiztosan oktatni kívánó tanárokat.

Ebben a fejezetben 14 olyan témát találunk, amelyek már mind belekerültek a 2004-es kiadásba, csak hogy a 2019-es kiadásban kissé más sorrendben, másféle csoportosításban és kidolgozottabbban (és nagyobb terjedelemben) szerepelnek. Az ígéről írt fejezetben (III.3.) meggyőzően mutatja be, hogy a világ nyelvi leképezése során hogyan alkotunk kategóriákat, amelyeknek határai a nyelv dinamizmusából adódóan folyamatosan mozgásban, fellazulóban vannak.

A mondat grammatikai központját jelentő igei predikátumról szólva rámutat egyrészt az igei jelentéstartalom lehetséges módosulásaira, például a lexikalizálódásra (pl. *jóttáll vkiért, itatja az egereket*), illetve az igei jelentés kiüresedésének különböző fokozataira, amelynek végső fázisa a funkcióigévé, majd segédigévé válás (pl. *megállapodást köt vkivel, főzni fogok*), másrészt hangsúlyozza az ige bővítmenykörébe tartozó (kötött vagy szabad) nyelvi elemek grammatikai státusának változékonyágát is. A nyelvi változásokat nyomon követve, kizárólag a jelen nyelvválapot figyelembevételével tekinti az igemódosítók egy részét önálló mondatrésznek (pl. *Pista levelet ír*), más részüket pedig az állítmány részének (pl. *A gyerek orvos lesz*), megengedve, hogy egy később megszülető grammatika e határvonalat máshol húzza meg (vö. 436).

A többi funkció (pl. vonzatok, aspektuskategóriák, akcióminőség, modalitás) tárgyalását is általában megnehezíti a kategóriahatárok életlensége, ugyanakkor éppen a rugalmas kategóriahatárok képzetének köszönhető, hogy kapcsolat teremthető a hagyományos nyelvelírások által egymástól elzárt kategóriák és nyelvi szintek között, elvonná válnak a szigorú elmélet által megmervített megközelítések, és ennek köszönhetően a leíró nyelvészet elmélete és az alkalmazott nyelvészet módszerei között keletkezett szakadék is lassan-lassan leküzdhetővé, átjárhatóvá válik.

Izgalmasnak tűnik a tematikus szerepeket is figyelembe vevő elemzéseket bemutató fejezet is (III.5.), amelyben a szerző a valóságot szemantikai jegyek segítségével leképező kategóriákat (Ágens, Goal, Recipiens, Beneficiens, Páciens, Instrumental, Locativ, Tempus) előtérbe állítva ele-

mez mondatokat (Dik 1989 alapján). Meggyőződése, hogy a tematikus szerepek a grammatikai indíttatású mondatrészeknél pontosabban jellemzik az (igei) predikátum kiegészítőit, annál inkább, mert a tematikus szerep mindig az adott (konkrét) situációt jellemzi. Attól függően, hogy a közlő milyen perspektívából kívánja láttatni az eseményeket, egyik vagy másik tematikus szerep kerül alanyi pozícióba, és ez nagymértékben befolyásolja a situáció leírását: „ugyanaz a mondatrész – grammatikai kázus – más situációban más tematikus szerepet hordoz, s ugyanaz az ige más-más situációban más-más tematikus szerepű bővítőményeket vehet magához, s ezek más-más mondatrészként jelenhetnek meg” (448). A tematikus szerepek és a grammatikai esetek egymáshoz rendelése is megtörténik a III.7. fejezetben.

A könyvben található világos szerkezetű ábrák, táblázatok, táblázatos összefoglalások nagy segítséget jelentenek az olvasó számára. A szövegben lévő gyakori előre- és visszautalások, finom átkötések, a szakirodalmi hivatkozások, a sok lábjegyzet, valamint a legfontosabb információkat áttekintő fejezet végi összefoglalások lehetővé teszik a nyelvi rendszer minél teljesebb megismerését, illetve a részrendszerek közötti összefüggések szemléltetését. A kötet végén lévő tárgymutató a gyors visszakeresést biztosítja.

„A nyelvtanok általában nem tartoznak a sikerkönyvek közé” (7). Hegedűs Rita ezzel a negatív felütéssel indította újjára nyelvleírásának megújított változatát. Én nem vagyok ennyire pesszimista: mivel a szerző *Magyar nyelvtanában* a hétköznapi értelemben definiált nyelvtant (= a megmegegyezett, leegyszerűsített nyelvi formák leírása az őket működtető bonyolultnak tűnő szabályokkal) igyekezett a nyelvhasználat leírásává tágítani, a holt formákból kibontakoztatott funkciók bemutatásával életszerűbbé, izgalmasabbá tette grammatikáját. Ez a megközelítés adhat reményt arra, hogy megváltozik/megváltozhat a nyelvhez, nyelvtanuláshoz való jelenleg tapasztalható általános (negatív) hozzáállás. Az új felismerések, az újabb összefüggések felfedezése egyébként igazi örömet jelentett számomra is, sokat tanultam Hegedűs Rita régi-új nyelvtanából.

SZAKIRODALOM

Dik, Simon C. 1989. *The Theory of Functional Grammar*. Foris Publications, Dordrecht.

H. Varga Márta

egyetemi docens

KRE BTK Magyar Nyelvtudományi Tanszék

Kiss Gábor (főszerk.): **Nagy magyar tájszótár**. Tinta Kiadó, Budapest, 2019. 1001 lap

Az eltűnt szakmaiság nyomában

A tudományos közvélemény értékítéleteiben és a tudományometriában – még a nyelvtudomány berkeiben is – gyakorta találkozni azzal a felfogással, amely a lexicográfiát nem tekinti „igazi” tudománynak. E mögött minden bizonnyal nem csupán az húzódik meg, hogy még számos nyelvész sem ismeri a szótári metanyelvet – vagyis nem tudja olvasni a szótárt –, hogy nincs tisztában azzal az aprólékos szemantikai, grammatikai, szóhasználati stb. elemző munkával, amelyek esszenciális eredményeit egy-egy szócikk a maga sajátos lexicográfiai eszközeivel felmutatja, hanem az olyan kötetek is, mint a Tinta Könyvkiadó gondozásában nemrég komoly sajtóvisszhanggal megjelent *Nagy magyar tájszótár*. A Tinta, amely ma a nyelvészeti szakkönyvek fő kiadójának számít, eredetileg egynyelvű szótárak kiadására jött létre. Ezek közé tartozik ez az új kiadvány, amelyről szomorúan kell megállapítanunk, hogy szerkesztési elveit és gyakorlatát tekintve is par excellence Tinta-opusz. Vagyis nem az első olyan sajtó szerkesztésű, Kiss Gábor főszerkesztő által jegyzett szótára a kiadónak, amellyel kapcsolatban a lexicográfiában jártasoknak komoly szakmai – és valljuk be: etikai – fenntartásai fogalmazódnak meg. És a kettő elválaszthatatlan egymástól.